

El turisme pot ser la base del futur pacte per a la recerca i la innovació de les Illes balears?

Resum de la jornada

Palma de Mallorca, 20 d'Octubre 2016

La ponència de la jornada comença reivindicant el turisme com a camp per a la recerca i la innovació tot recordant el paper de les Illes Balears com a laboratori internacional de les diferents fases de desenvolupament turístic. A partir de la II Guerra mundial amb el desenvolupament de l'aviació comercial i l'auge dels tour operadors, les Illes balears absorbeixen una part cada cop més rellevant dels fluxos turístics nacionals i internacionals. A partir dels anys vuitanta es comencen a desenvolupar línies d'actuació territorial i urbanística amb estàndards sol/llit, amb mesures que autoritzaven noves places hoteleres només si s'eliminen existents que fan de les Illes un referent internacional. En general però, s'afirma que les polítiques turístiques i territorials han anat a remolc dels operadors globals i, més recentment, de factors com la revolució de les companyies aèries *low cost* i de les plataformes de lloguer d'apartaments que s'han estès aprofitant la generalització de les tecnologies de la informació i la comunicació. La importància de l'activitat turística, més enllà de l'auge d'aquests darrers anys on els factors geopolítics han tingut una influència rellevant passa, s'afirma a la ponència, per reconsiderar tres qüestions: el territori, els serveis i la cultura.

Repensar el turisme, s'afirma, passa per mirar el territori com a paisatge no es tracta de veure només la línia de costa sinó de tot el sistema del que la línia de costa hi forma part. El paisatge hauria de ser doncs el punt d'encontre d'una recerca transversal on s'hi trobin l'ecologia, la geografia, l'arquitectura o l'urbanisme. Els serveis, anant més enllà dels estrictament logístics, s'han d'entendre com l'hotel, la oferta de places no hoteleres per a no residents i l'oferta d'esbarjo. Aquests serveis han d'impulsar una nova manera de gaudir l'esbarjo que no es pot fer sinó es recupera el territori com a paisatge. Finalment, la cultura es l'altre peça que permet

que el turista passi d'espectador a actor i d'actor a autor del seu lleure. La cultura ha d'ajudar a construir el relat turístic i que el turista esdevingui un altre ciutadà.

Donar resposta a aquestes qüestions hauria de permetre no solament assegurar un futur viable àdhuc que, mes enllà de les conjuntures turístiques, les Illes mantinguin el seu lideratge històric en el turisme.

De manera complementaria al plantejament de la ponència, l'aportació del Cercle d'Economia emfasitza els desajustos que el model turístic ha provocat al model econòmic i social de les Illes: Creixement demogràfic molt elevat, disminució relativa del PIB per càpita, protagonisme molt accentuat dels sectors econòmics vinculats a l'activitat turística, pes extraordinàriament elevat del nombre de turistes per habitant, creixement molt elevat de la població estrangera que resideix a les illes que ha passat de representar el 7% el 1998 al 24% el 2009, un creixement molt acusat també de l'índex de pobresa econòmica, un nivell educatiu molt baix, una despesa en R&I i publica en general, reduïda. El Cercle d'Economia reivindica quatre línies d'actuació: Enfortir la societat civil com a palanca de canvi amb mes treball qualificat i una economia mes diversificada; garantir un entorn sa, amb qualitat de vida i respectuós amb la gent gran; garantir un sistema educatiu de qualitat amb polítiques consensuades i reclamar un finançament autonòmic que garanteixi els recursos suficients amb un regim especial que cobreixi la realitat insular i un sector públic eficient.

La resta de treballs presentats a la jornada posen l'accent en identificar polítiques i, en el seu cas, avaluar polítiques concretes en relació a l'activitat turística. Un d'ells el del Col·lectiu Alternatives tot insistint en els trets generals que han configurat el model turístic balear i algun dels seus trets mes recents: la creixent importància dels clients turístics directes –conseqüència de l'augment de la comercialització directa que han impulsat les plataformes d'economia col·laborativa-, la eclosió de la ciutat de Palma com a destí turístic i l'augment del lloguer vocacional, assenyala quatre elements estratègics: entendre que solament des de la sostenibilitat es pot avançar en la competitivitat, que el turisme ha de ser un sector clau per avançar cap a una major diversificació productiva, que

els beneficis socials del turisme s'han d'estendre al conjunt dels ciutadans i que la societat de cadascuna de les illes s'ha de sentir sobirana en el fet de treballar pel seu futur.

Les mesures més concretes que es recomanen per avançar en els elements estratègics assenyalats passen per: la necessitat de disposar d'una planificació estratègica per a les Illes Balears; la elaboració d'una nova Llei General de Turisme sostenible; definir de manera consensuada els indicadors de sostenibilitat que mesurin la capacitat de càrrega real del territori; iniciar una etapa d'estratègia compartida entre l'oferta empresarial hotelera i els *tour operators* sobre els nous tipus de producte turístic que es vol vendre i promocionar; passar de l'estratègia d'expansió de l'oferta existent a una contracció de la mateixa; evitar les possibilitats de concentració de noves formes d'oferta vacacional a través dels lloguers d'habitatges valorant la possibilitat d'impulsar un canal públic de comercialització de lloguers. A més suggereixen propostes d'accions immediates: plans de sostenibilitat ambiental, compromís amb l'agenda europea del 20-20-20, definir límits de càrrega d'usuaris dels espais naturals, potenciar la col·laboració entre empreses hoteleres i sectors de I+D+i, aconseguir la cogestió dels ports i aeroports i, com el Cercle d'economia, un sistema de finançament autonòmic més just, el regim especial per a les Illes Balears, la millora dels serveis públics –en particular l'educació– i impulsar la participació de la societat civil en el debat de com aconseguir un model turístic sostenible. Finalment, tot assenyalant la importància dels nivells de desigualtat a les Illes considerar l'aplicació d'una renda bàsica de ciutadania.

El treball presentat pel GOB també es situa en el terreny de les mesures concretes que caldria abordar per fer front a una situació que consideren límit i que fa que les Illes es vegin abocades al col·lapse. Amb aquest objectiu defineixen unes línies estratègiques que passen per desenvolupar un Pla Estratègic de Decreixement Turístic que racionalitzi la realitat econòmica basada en el monocultiu turístic. En aquest marc cal realitzar polítiques actives de decreixement turístic, de prevenció i compensació dels impactes negatius del turisme, de regulació de tots els pisos turístics, de socialització dels guanys i cal suspendre indefinidament les

tramitacions de llicències pels establiments d'allotjament turístic i pels habitatges d'ús turístic.

Aquestes actuacions s'acompanyen de propostes concretes que segons l'opinió del GOB, haurien de fer front a la saturació turística, a la proliferació del lloguer turístic i a la necessitat d'establir un nou model turístic.

Pel que fa a la saturació es planteja establir un nombre màxim d'arribades de turistes, cotxes de lloguer i embarcacions, la creació d'un impost dissuasiu a les empreses que ofereixen el tot inclòs, la limitació i regulació dels cotxes de lloguer i del turisme de creuers, definir una moratòria d'hotels a Palma, establir límits a l'ús dels espais públics i la gestió autonòmica o compartida del ports i aeroports. Pel que fa al lloguer turístic s'assenyala la necessitat d'establir mesures de control per garantir el dret a l'habitatge i evitar l'especulació i controlar la venda d'immobles a grans capitals internacionals. Pel que fa al model turístic i minimitzar els seus impactes es proposa: impostos finalistes que permetin reduir l'impacte ecològic, potenciar el consum Km0, potenciar el petit comerç i els productors locals, millorar les condicions de treball, responsabilitzar als hotels dels costos dels residus que generen, eliminar la liberalització dels horaris comercial en les zones turístiques, establir estàndards de qualitat, crear una institució que vetlli i sancioni els abusos contra la sostenibilitat, eliminar dues places turístiques per una de nova de creació i limitar la concentració de la propietat de les places turístiques. De manera especial en relació a l'impost turístic, es recomana incrementar la taxa turística, fer transparent i públic els criteris per distribuir els recursos obtinguts amb l'esmentada taxa així com els criteris per a la selecció dels projectes i orientar els projectes a corregir les externalitats negatives i no a augmentar les infraestructures i potenciar el model turístic actual.

Les dues darreres aportacions fetes a la Jornada desenvolupen aspectes més concrets. Una d'elles es centra en l'impost de turisme sostenible i l'impacte sobre la demanda turística, l'altre sobre el sistema d'indicadors per a la sostenibilitat de les Illes Balears. La primera de les dues esmentades estima, en concret, de quina manera la introducció de l'impost de turisme sostenible aplicat a partir de l'1 de juliol de 2016

repercuteix en la demanda turística de les Illes Balears. La conclusió del treball que considera dos tipus d'escenaris d'elasticitat preu de l'1 i del 0.5, determina que la introducció de l'impost apunta a una caiguda de la demanda total mesurada en termes d'estades d'entre les 811.187 i les 405.593 que sobre les estades totals, 111.302.338, suposen un disminució de entre un -0,8% i un -0.4%. La segona aportació descriu la tasca que es desenvolupa en el SOCIB, Sistema d'Observació i Predicció Coster de les Illes Balears, on a través de sistemes d'observació multi plataforma i la generació de dades obertes pràcticament en temps real, es du a terme un seguiment d'indicadors ambientals que permet avançar amb fonaments sòlids en la reflexió estratègica sobre quines Illes Balears es volen en l'horitzó 2020-2030, tot liderant una nova cultura d'innovació per unes Illes *smart&sustainable* i impulsant, també, una nova cultura de cooperació per les generacions futures basada en la protecció dels recursos de base de la qualitat de vida dels residents i de l'activitat turística: mar i territori. Les Illes Balears disposen amb l'equip SOCIB –IMEDEA (CSIC-UIB) d'un instrument de primer ordre per construir, amb la màxima solvència possible, l'horitzó de sostenibilitat que la societat balear dissenyi.